

UNITAT DIDÀCTICA
PRIMER I SEGON DE BATXILLERAT

Carmelina Sánchez-Cutillas

PRIMER I SEGON DE BATXILLERAT

Carmelina Sánchez-Cutillas (Madrid, 1927 - València, 2009) és una de les escriptores més interessants de la nostra literatura contemporània. Fou historiadora, poeta i narradora al llarg de la segona meitat del segle xx.

Des de molt menuda fou una persona apassionada pels llibres, les biblioteques i les històries antigues que li contava el seu avi. El seu llibre més important és un recull de narracions de la seua infantesa a Altea (la Marina Alta), *Matèria de Bretanya* i va escriure diversos llibres de poemes i d'història..

L'any 2020 ha estat declarada "[Escriptora de l'any](#)" per l'Acadèmia Valenciana de la llengua.

En aquesta unitat trobaràs diverses propostes de treball, no cal que les faces totes!
Tria'n aquelles que s'acosten més als teus interessos o als del professorat.

L'AUTORA

"ESBÓS DE CURRÍCULUM SENSE DATA"

Sóc Carmelina Sánchez-Cutillas i em coneix prou gent; però com que els coneguts ja estan assabentats de la meua vida i als altres em sembla que no els interessa massa, pense que no cal haver d'aparellar el meu "curriculum vitae". A tot això afegiré que no m'agrada gens parlar de prebendes ni oripells -no per una falsa modèstia, sinó perquè l'escassetat de títols abat el meu orgull.

I així em presente ara, amb les mans mig buides, aprenents de moltes coses i mestre de cap d'elles; o millor encara, fent meues les paraules de misser Ferran Valentí, aquell humanista del 500 que es descrivia com a "**inerudit deixeble** dels deixebles".

Pregue, somric i fins i tot maldic en valencià, però per culpa del destí no vaig nèixer a Altea, ni a València, ni a Alacant. Malgrat tot, sóc plenament Mediterrània.

No puc negar que m'agrada escriure i que tinc alguns llibres publicats. Sé una miqueta d'història i de literatura medievals, però açò deu d'ésser perquè em trobe més identificada amb aqueixa època que no pas amb aquesta, de la qual estic tan dramàticament desarrelada.

De tant en tant faig un poema; un poema rebel i angoixat.

Estic casada i tinc dues filles i dos fills. I sempre que ho dic em ve al cap el romanç català de n'Escrivaneta:

"Petiteta l'han casada
la filla del Carmesí
de tan petita que n'era..."

Coses!

Estime la mar, el riu i la pluja, l'Aitana i el Puigcampana, els ocells i els fets petits de cada dia. Per això m'atreu "l'estament ciutadà": el dels nobles i el dels generosos i el de la clerecia, no. I sempre estic al costat dels vençuts.

PARLEM-NE

- Quina raó dona Carmelina per no fer un CV habitual?
- Quins aspectes de la seua vida tria per contar? Per què ho penseu?
- Intenteu fer un "perfil psicològic" de Carmelina a partir de les dades que ella ens aporta

INVESTIGA

- Busca en internet la biografia de l'autora. Pots consultar diverses biografies de Carmelina Sánchez-Cutillas, com ara la de l'AELC . També et recomanem el visionat de l'acte d'Homenatge de l'AA de la Biblioteca Pública de València a Carmelina Sánchez-Cutillas l'any 2007 i Carmelina, Mar i cel, documental creat per Àpunt a propòsit de l'Any Carmelina Sánchez-Cutillas

“La meua generació va madurar massa prompte, anàvem per la vida amb un grapat de globus de colors i de sobte, no sé qui, ens va tallar els fils i se'ns envolaren. És trist això perquè és real.”

Carta a Roser Matheu, en Luis del Romero Sánchez-Cutillas, *La meua cambra més estimada*, ed.Víncle, (2020).

INTERPRETA

1. Per què no li agrada a Carmelina parlar d'aquestes coses?
 - prebenda: Ocupació molt lucrativa i de poca faena.
 - oripell: Ornament, generalment cosa de poc de valor i de molta aparença
2. Quin significat té l'expressió “l'escassetesa de títols abat el meu orgull”?
 - que es considera una persona humil,
 - que no té cap estudi,
 - que es partidària del pacifisme.
3. Digues el significat de les paraules extretes del text i proposa un sinònim i un antònim de cadascuna, tot seguint el model de l'exemple:

Paraula	Significat	Sinònim	Antònim
Inerudit	Persona no instruïda en una o diverses matèries.	il·letrat	erudit
Conegut			
Modèstia			
Deixeble			
4. Quines circumstàncies i característiques la fan sentir “plenament mediterrània”?
5. Què vol dir l'oració que tanca el text: “I sempre estic al costat dels vençuts.”?

LES DONES FORTES

Les escriptores de postguerra tenen identitat pròpia. Reivindiquen un espai privat -una cambra pròpia on treballar- i un espai públic on s'escolte la seua veu, un lloc al món que trenque el doble silenci imposat pel patriarcat i per la censura franquista. Maria Lacueva, autora de *Les dones fortes: la narrativa valenciana sota el franquisme* (Ed. El Magnànim, 2019), posa noms i dona veu a aquesta generació de dones silenciades, però fortes. Comprova-ho:

Durant els trenta-sis anys que va durar la dictadura franquista, es publica al País Valencià una sèrie d'obres literàries, escrites en català i signades amb els següents noms (per ordre alfabètic del cognom): **Maria Beneyto** (1925), **Beatriu Civera** (1914-1995), **Maria Ibars** (1892-1965), **Matilde Llària** (1912- 2002), **Anna Rebeca Mezquita** (1890 - 1970), **Maria Mulet** (1930-1982), **Sofia Salvador** (1925- 1995) i **Carmelina Sánchez-Cutillas** (1927-). Aquestes persones comparteixen tres característiques bàsiques: la primera, és que totes elles són dones (no hi ha cap que signe amb pseudònim, doncs); la segona és que totes neixen durant els 50 anys immediatament anteriors a l'inici de la dictadura i, per tant, són testimonis directes de la realitat que la va precedir; en tercer lloc, i com hem apuntat més amunt, totes escriuen literatura de manera pública (o publicable) en català durant aquesta època.

Moltes d'elles, però, no es dediquen només a escriure literatura: Beatriu Civera, per exemple, va ser redactora del diari *La Voz Valenciana*, “el diario republicano de izquierdas” durant la guerra, i al llarg de la seva vida conreà tant la narrativa de ficció i com els treballs sobre personatges i esdeveniments històrics valencians. A l'igual que Carmelina Sánchez-Cutillas, que publicarà els seus primers escrits al *Levante*, diari del qual va ser col·laboradora habitual amb estudis de caire acadèmic sobre la història i la literatura medieval valencianes. [...] Ja no ens trobem davant d'unes escriptores “de diumenge a la tarda”, sinó que **estem parlant de les primeres dones que, al País Valencià, es plantegen esdevenir escriptores professionals**. Si assoleixen o no aquesta fita, i les raons per les quals és així, són uns temes que mereixeran una reflexió a banda.

[...]

Una vegada acabada la dictadura, i contra tot pronòstic, les coses empitjoraren per aquestes autores.[...] Carmelina Sánchez-Cutillas va optar per un silenci que desgraciadament, dura ja vint-i-set anys. Des de la publicació del seu darrer poemari el 1980 fins a l'actualitat, només trobem publicats el volum amb la seva obra poètica

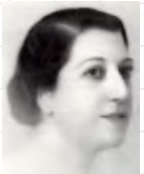
completa i una antologia poètica bilingüe. No cal ni dir la pèrdua potencial que aquest silenci significa per la literatura catalana dels segles xx i xxi.

Al nostre parer, la conseqüència més greu d'aquesta situació anòmala és el desconeixement absolut que les generacions actuals de lectors i creadors tenen d'aquestes obres.

Maria Lacueva i Lorenz. *Bastir un pont sobre l'abisme i no perdre l'equilibri (o ésser dona i escriptora en català durant el franquisme al País Valencià)* 2007

INVESTIGUEU:

- 1. "Carmelina Sánchez-Cutillas forma part d'un grup de dones que van escriure en valencià durant la dictadura, però amb la represa democràtica no van estar suficientment reconegudes". Confirma (o no) aquesta afirmació fent una recerca pels temaris de literatura de batxiller. Quantes n'heu trobat? Amb quina informació: citada, explicada...? I més encara: quantes escriptores s'hi estudien d'altres èpoques?n'heu trobat? Amb quina informació: citada, explicada...? I més encara: quantes escriptores s'hi estudien d'altres èpoques?
- 2. En grup, busqueu informació de les autores valencianes citades per Lacueva i elaboreu una presentació amb les seues biografies i algun fragment dels seus textos.

Nascudes entre 1890 i 1905: patir la dictadura durant la maduresa.		Nascudes entre 1906 i 1920 : la frustració		Nascudes entre 1921 i 1935 : madurar en un clima asfixiant.		
						
Anna Rebeca Mezquita Almer Onda, 1890, Tenerife, 1970	Maria Ibars i Ibars Dènia, 1892 - València, 1965	Matilde Llòria Almansa.1912 -València 2002	Beatriu Civera València 1914- 1995	Maria Beneyto i Cuñat València, 1925-2011	Maria Mulet Albalat de la Ribera 1930- 1982	Carmelina Sánchez-Cutillas Madrid, 1927- València, 2009

INTERPRETA

- 1. Quina és la conseqüència que la manca de reconeixement de les obres d'autoria femenina ha generat en les noves generacions, segons Maria Lacueva?
- 2. Carmelina Sánchez-Cutillas va deixar de publicar als anys 80. Per quines raons penses que ho va fer?
- 3. Llig aquest fragment i redacta un text on justifiques aquestes paraules de la Carmelina Sánchez-Cutillas:

En un món centrat en tot lo masculí, no és estrany que a hores d'ara ens preguntem per la literatura femenina, o millor encara, pel paper de la dona en la literatura. Un paper que com passa en les altres arts, no ha estat massa lluit en el cas de la dona si fem una comparança entre el nombre d'escriptores que han passat a la Història i el dels barons literats. Personalment crec que la dona sí que ha jugat un paper molt important en la literatura. Però, pels condicionaments socials, aquesta participació pot haver sigut la de la transmissió oral; les llegendes, les històries recreades de fets esdevinguts en un poble, les endevinalles, les màximes... i inclús, per què no, receptes de cuina adobades amb recomanacions i anècdotes que mereixien, en ocasions, el qualificatiu d'obra literària. El transmissor oral de tot açò, de forma anònima, ha estat fonamentalment la dona, que, per altra banda ha sigut la protagonista de la majoria de les històries, faules novel·les o poemes creats per l'home des de la seua talaia de mascle fort, d'heroi, de conqueridor, guerrer, pare, espós, amant, amo i senyor. Crec que cal aplegar al segle XIX per a contemplar un retrat de dona fet per una dona -unes heroïnes que, com les de les germanes Brönte, comencen a rebel·lar-se i a mostrar la seua autèntica condició."

Jornades Dona i Literatura, Benicarló 1985 citat per Luis del Romero Sánchez-Cutillas, *La mevacambra més estimada*, ed.Vincle (2019). p.48

CREA

- Organitzeu un cicle de presentacions multidisciplinar al voltant d'aquests temes per tal d'activar els vostres coneixements "enciclopèdics". Ací teniu un parell propostes molt obertes, però seguïu els vostres interessos i no tingueu problema en buscar altres temes:
- La "Generació valenciana dels 50": Enric Valor, V. Andrés Estellés, Joan Fuster... Les dones que no hi són.
 - "Es busca escriptora": Adaptem els temaris de batxillerat amb escriptores de la segona meitat del s. xx i principis del s. xxi.

SÁNCHEZ-CUTILLAS, NARRADORA

Com a narradora Carmelina Sánchez-Cutillas és un cas sorprenent en la nostra literatura. Va escriure un únic llibre on recreà la seua infantesa, *Matèria de Bretanya*, guanyador del Premi Andròmina de Narrativa el 1975, i que fou fins els anys 90 un èxit de vendes amb més de 20.000 exemplars venuts. Va publicar, també, tres narracions aparegudes en revistes culturals i a hores d'ara pràcticament il·localitzables. Només amb aquesta producció Sánchez-Cutillas és considerada una narradora excepcional, una de les veus més interessants de la seua generació, i alguns crítics -com ara, Joan Borja- arriben a comparar-la amb autores consagrades com M. Rodoreda.

Abans de continuar us proposem fer una aproximació a la **situació de la narrativa dels anys 70**.

“

La fragilitat i peculiaritat del món literari valencià, sobretot pel que respecta a la novel·la i al teatre, de fet no s'alterarà fins l'arribada de la dècada dels anys setanta, en què irromp amb força l'editorial Tres i Quatre i el nou públic lector universitari.

Un període, doncs, que arranca del desolat panorama cultural immediat a la desfeta de la pèrdua de la Guerra i de les llibertats i conclou l'any 1972, l'any abans que una nova colla de novel·listes, encapçalats per Amadeu Fabregat, el primer guanyador del premi Andròmina amb ***Assaig d'aproximació a falles folles fetes foc***, aportava el recanvi i la modernitat a la novel·la del País Valencià.

Simbor, V. *La novel·la de la postguerra al País Valencià*,(1939-1972)

INVESTIGUEU

1. En grup, busqueu informació sobre aquestes novel·les i elaboreu-ne una fitxa breu.

Premis Andròmina 1973-1978: la represa narrativa.

	Títol	Autor/autora	Any del premi	Sinopsi

	Títol	Autor/autora	Any del premi	Sinopsi

2. Feu una recerca per diverses pàgines que expliquen la situació de la narrativa dels anys 70 fins l'actualitat i anoteu quins són els autors o autores nomenats, i com els qualifiquen. Quins són els que continuen escrivint a hores d'ara? En quantes pàgines es parla de *Matèria de Bretanya*?
3. Per acabar, rellegiu el fragment del professor V. Simbor i organitzeu un debat al voltant de la importància que van tindre -o no- els premis i les editorials en el reviscolament de la novel·la als anys 70. Considereu que en la situació actual encara són necessaris els premis literaris per la supervivència de la literatura?

MATÈRIA DE BRETANYA

Ja està dit: *Matèria de Bretanya* és la novel·la/prosa memorialística/recull de narracions que va donar a conèixer Carmelina Sánchez-Cutillas com a narradora. Un èxit de vendes i de lectures, un autèntic “*best seller*” del moment que possiblement va invisibilitzar la resta de la producció literària de l'autora.

“*Matèria de Bretanya*, com se sap, és un delicat llibre de memòries que recrea i literaturitza [...], els records d’infantesa de l’autora a Altea durant els anys immediatament anteriors a la Guerra Civil. La xiqueta que un dia va ser Carmelina assumeix, en primera persona, la veu narrativa dels vint-i-nou capítols [...] El món literàriament recreat en *Matèria de Bretanya* és l’immediatament previ a la Guerra Civil: un món encara verge respecte de la tragèdia bèl·lica i la dictadura franquista. Tanmateix, el pacte literari de l’enyor, la memòria i la membraça que l’obra proposa queda condicionat, forçosament, per la plena i inevitable consciència que aquell temps d’innocències va ser finalment corromput per la guerra, la barbàrie, la por, la mort, la repressió i el totalitarisme.”

Joan Borja, *Carmelina Sánchez-Cutillas, ençà i enllà de ‘Matèria de Bretanya’*, [Nosaltres la veu](#) febrer 2020

Efectivament, *Matèria de Bretanya*, segons la pròpia autora,

“

“és un intent d’escriure les memòries de quan jo era petita, i només començar-ho em vaig adonar -i em va sobtar- que els records de la gent i dels fets i de tot allò que voltava la meva infantesa retornaven ara a mi lligats amb els mateixos pensaments, rebel·lies, idees i dubtes que em van aclaparar aleshores.”

Carta a M. Sanchis Guarnier,
citada a Luis del Romero Sánchez-Cutillas,
La meva cambra més estimada, ed.Víncle (2019). p.114

Com que podeu trobar molta informació en internet sobre la temàtica o l’estructura, en aquest apartat ens centrarem en l’estil de la seua narració: les descripcions plàstiques i detallistes, el lirisme de les figures retòriques, la recreació de l’oralitat del discurs... com un esdevenir del pensament, com un poema, com una pintura:

“Únicament he fet com fan els pintors, que estan pintant una realitat però els agrada d’afegir un arbre o un ocell o un nuvolet blanquinós perquè faci més bonic. Per això, com tot tremola entre la realitat i el somni vaig titular el treball *Matèria de Bretanya*”

Declaracions a València Semanal, citades a Luis del Romero Sánchez-Cutillas,
La meva cambra més estimada, ed.Víncle (2020). p. 107

1. La prosa de Carmelina Sánchez-Cutillas és evocadora i poètica. El seu discurs intimista, basat en els records, va teixint tot el passat amb el fil de l’oralitat:

“(...) es pot afirmar que *Matèria de Bretanya* no és una novel·la, ni un llibre de memòries, ni un conjunt de relats, *Matèria* és un tros de conversa, una narració oral (...).”

Luis del Romero Sánchez-Cutillas

Assenyala en els següents fragments els trets que recreen el discurs oral als fragments següents extrets de *Matèria de Bretanya*:

- Interacció de l’estil directe i de l’estil indirecte del narrador sense cap marca
- Anacolut
- Repetició
- Polisíndeton
- Onomatopeia
- Diminutius

“La mare Paula havia alletat un oncle meu, que diu que sa mare va morir en nàixer ell. I ara era tan vella que caminava a poquet a poquet amb el cap mirant terra, i el seu rostre estava ple d’arrugues, com si fossen caminets de temps i per cada caminet aplegàs un record.”

“I quan més agraviada estava jo i més fort ell, que no i que no, aplegava la dona dels vint cèntims de llet, que mai no podia arribar al quinzet, perquè els fills... i la misèria... i la misèria... i el parterejar... i ell, dona calle.”

“I el farciment era per tal que tinguéssim més pes, perquè les peces eren els braços de moure la màquina de les hores, tic tac, i la màquina batejava com un cor.”

“Eren uns carrers plens de vida i de llum i de moviment, plens de crits i de paraules, de plors de xicons que es barallaven i de cançons de mares dormint els fillets.”

“(...) com els trossets d’un mirall quan es trenca i et veus petita petita en cada mica de vidre.”

2. L'estil propi de Carmelina Sánchez-Cutillas —la veu intimista que expressa les emocions a través dels records d'infantesa i la recreació dels detalls en les descripcions— es pot comparar amb l'univers estilístic rodoredià:

CARMELINA SÁNCHEZ-CUTILLAS

MERCÈ RODOREDA

“Les casetes de les aranyes eren de seda brilladora, i elles filant filant molt atrafegades i sempre amunt i avall amb el bri sedós que regalimava dels cossets llurs.”

“...vull dir que al costat d'una flor groga venia un ramell verd, i una flor color de bacora, i un ramellet verd i una flor vermella, i una altra de vermella també, com si l'enrajolador s'hagués embolicat amb tanta floreta i tant de color. Però feia bonic.”

“De la revolta no me'n recorde gens. Dels revoltats... amb prou feines i perquè m'acabe de trobar al fons d'un calaix un fermallet rodó amb una agulla per darrera per enganxar-lo a la brusa o al vestit. El fermallet rodó (...) té una fotografia mig esborrada dels dos homes afusellats i uns noms més esborrats encara.”

“I les coses que sabíem del naixer era que el melic té una pell que li penja des del botonet del melic, com un cordó, i després va assecant-se fins que cau. I alguns també li diuen al melic badiella, i també el porten penjant els xotets que mamen de la cabra acabats de naixer i humits encara, i d'enllà uns dies se'ls queda sec i embolicat

“I entre núvols i vent i dies de claror passava el temps com un feix de coses petites...”

“L'àngel que devia endevinar-ho, em va embolcar amb les seves ales, sense estrènyer, i jo, més morta que viva, les vaig tocar per trobar la seda i em vaig quedar allí dins per sempre. Com si no fos enlloc. Empresonada...”

“I sense gairebé pensar, només pensava paraules: flors, pomeres, pomeres florides de blanc, blanc de flors, blanca flor de pomera, flors escampades per terra...”

“Vaig ficar el rellotge en un calaix i vaig pensar que seria per l'Antoni quan seria gran. I no volia pensar que en Quimet era mort. Volia pensar que era com sempre: que era a la guerra i que quan s'acabaria la guerra tornaria amb el mal de cama

“...abans d'adormir-me, mentre li passava la mà pel ventre, vaig topar amb el melic i li vaig ficar el dit a dintre per tapar-l'hi, perquè no se'm buidés tot ell per allí... Tots, quan naixem som com peres... perquè no se m'escorregués tot ell com una mitja. Perquè cap bruixa dolenta no me'l xuclés pel melic i no em deixés sense Antoni...”

“Les coses importants són les que no ho semblen.”

Assenyala els trets comuns d'ambdues escriptores que has pogut observar a través del recull de textos:

- Semblances temàtiques.
- Aspectes formals: descripcions poètiques.
- Significat simbòlic dels objectes: seda, flors, fermallet, rellotge, melic, coses petites...
- Recursos estilístics: enumeració, polisíndeton, metàfora, sinestèsia...

CREA

Estàs en un dels cursos més importants de la teua trajectòria escolar. Imagina't el teu futur. Visualitza't com un personatge important, reconegut, en l'ocupació que t'has proposat. Creus que quan arribes a eixe moment et resultaria molt interessant llegir les preocupacions que ara te n'ocupen? Doncs, a treballar: escriu durant una temporada un diari o dietari. Deixa fluir la redacció, escriu les impressions de dia; ja cuidaràs després la redacció i l'ortografia. Quan acabe el curs, torna'l a llegir i guarda'l bé en una “càpsula del temps” literària.

SÁNCHEZ-CUTILLAS, HISTORIADORA

“

“M'agrada la història. El que no m'agrada és la novel·la, i la poesia, a penes. Busque els arrels, la veritat, el sentit d'un món i d'una forma de vida més adient a les meues idees”

Entrevista Rafael Ventura Melià. Valencia semanal, citat
Luis del Romero Sánchez-Cutillas,
La meva cambra més estimada, ed.Vincle (2019). p. 53

Com a historiadora, Sánchez-Cutillas es va especialitzar en la Corona d'Aragó (sobretot en Jaume I) i en la literatura valenciana medieval. L'hagiografia -la vida i miracles dels sants- i la València foral foren altres temes importants en la seua recerca investigadora per arxius i biblioteques. El seu últim projecte estava centrat en les reines de la Cort.

Va participar en congressos nacionals i internacionals amb ponències sobre la Corona d'Aragó. També va publicar llibres i articles de divulgació històrica a la premsa de l'època.

“

“La verdadera pàtria de Carmelina, a part de la seua estimada Altea, era l'Edat Mitjana, el passat, conegut a través dels llibres i dels arxius.”

Luis del Romero Sánchez-Cutillas a
La meva cambra més estimada, ed.Vincle (2020), p. 132

La vocació i professionalització de Carmelina com historiadora no es pot entendre si no tenim en compte la influència que va exercir Francesc Martínez i Martínez (Altea, 1866-1946), “escriptor, bibliòfil i cervantista”, autor entre d'altres, del recull Coses de la meua terra (La Marina).

“

“Tu saps el que representa obrir els ulls a la vida i en compte de trobar-te sonajeros i animalets de peluche, veure’t envoltada de llibres, de col·leccions arqueològiques, de tapissos, antiguitats i meravelles de tota mena? I tot açò i jo i els meus entre els murs de la casa-palau del mon avi, al carrer Governador Vell...”

Entrevista a Valencia Semanal.
Citada Luis del Romero Sánchez-Cutillas a
La meva cambra més estimada, ed.Vincle (2020), p. 24

En aquest context, la mort de l’avi va suposar, segons Luí del Romero, el seu fill, “un estímul per a seguir els seus passos. I bona prova d’això és que molt abans de donar-se a conèixer com a poeta o narradora, Carmelina dedicà tot el seu temps i els seus esforços a la investigació històrica”.

“

“Tu saps el que representa obrir els ulls a la vida i en compte de trobar-te *sonajeros* i animalets de *peluche*, veure’t envoltada de llibres, de col·leccions arqueològiques, de tapissos, antiguitats i meravelles de tota mena? I tot açò i jo i els meus entre els murs de la casa-palau del mon avi, al carrer Governador Vell...”

Entrevista a Valencia Semanal.
Citada Luis del Romero Sánchez-Cutillas a
La meva cambra més estimada, ed.Vincle (2020), p. 24

INVESTIGA I AMPLIA ELS TEUS CONEIXEMENTS:

1. Busca informació sobre aquests autors. Són alguns dels nostres “homenots”-junt amb d’altres com Enric Valor que no figura entre els corresponsals de Sánchez-Cutillas-. Qui foren? Quina importància van tenir en la nostra cultura? Amplia la recerca a les “donasses” del mateix període.

				
Manuel Sanchis Guarner	Joan Fuster	Joan Valls	Lluís Alpera	Nicolau Primitiu

2. La primera traducció del Quijote a “ valenciana prosa” la va realitzar Francesc Martínez i Martí-nez entre 1905 i 1920, tot i que la guerra civil va suposar la desaparició dels originals. Fes una cerca ràpida sobre la importància de Francesc Martínez com a bibliògraf i erudit.

La proposta de treball d’aquest apartat és un text narratiu fruit de la investigació/passió històrica de l’autora. Es tracta d’un carta apòcrifa d’Isabel de Villena que Sánchez-Cutillas publicà en la revista *Cairell* l’any 1981 i que signa com a “*transcriptora*”.

***A la Reverent e honrada sor Francina de Bellpuig,
monja professa al convent de la Puritat e cara cosina nostra***

Molt amada e de mi cara cosina:

Vostra lletra he rebuda de la qual he hagut gran plaer com he sabuda vostra bona sanitat. De mi e de les altres germanes de religió faç-vos saber com som ben sanes per divinal gràcia. ...

Ítem cara cosina: la present missiva vos la donaran de continent en la pròpia mà la meua esclava Açareta, ...i lo meu criat Blasquet,... E així veureu lo molt secretament que vos escric, e tot per fer-vos saber ço que vós ja sabieu d’una anys ençà; ço és, lo feyt del llibre de Mossen Jacme Roig lo qual fou en veritat bé disposat en tots afers e en física e en cirurgia, e feelment e gentil servia l’alta e honrada senyora la Reina, molt amada tia meua. Emperò lo dit llibre, que més sembla feridura de dimonis, ha fet e fa tot dia molta carrera, e s’escampa com a taca d’oli llà on haja ramat d’homes. E lo dit, com a pregó va pregonant e publicant tota mena de pecats e de delictes que lo dit metge atribueix a les dones de qualque condició; que venables semblen les seues paraules!

Ítem més, cara cosina: tant els anys passats a la Cort de la senyora Reina, com ara lo meu present abaciat, em veden de dir moltes coses; però vos les diré pus secretament, e lo nostre Senyor em perdone. E és aytal, com lo dit mestre Roig diu al seu llibre que totes les dones som adultres e cantoneres e putanes e alcavotes e de tota brutea plenes, tan carnalment com espiritual. E de les monges -sant Miquel beneït!- diu que som unes merdoses, e ço que no diu lo deixa dir entre ratlla e ratlla e ben barrejat e lleument amagat en eix estil poètic que ha nom de NOVES RIMADES e que jo, per riure’m dic CODOLADES. ...

[...]

Ítem més, cara cosina: per ma fé vos demane no digueu ni escampeu res de tot lo susdit, ne tampoc de la nova que vos tramés de ço com sóc faent e lavorant un llibre pietós e doctrinal, e així mateix d’alta lloança a Maria. E lo dit llibre crearà confusió entre los homes fornicadors, car lloant la celestial Emperadriu de tot l’estol femení, rentar haurà los afronts rebut per les dones. E ara vos dix que vós e jo siam e Som en lo secret, que no volria heralds de la meua empresa, la qual pensam mentre lo pus breu que poram a fi.

[...]

Ítem, cara cosina: ... ja sabeu çò què li passà a la pobreta Eva aquell jorn que passejava per lo seu delectable Jardí de lo paradís, e se’n trobà penjadeta d’un arbre una poma que, segons jo me pense, hauria d’ésser primerenca e no haure pus altra, o ser tardana e de la darrera flor e no haver-ne més. E així, no manquen rahons ne testimonis per tal d’acusar del susdit mos a tota criatura de femenívol gènere. Per ço, considerant lo tant esmentat SPILL e l’afer de la poma, e per deslliurança d’atacs e de paraules e esquivar lo damnatge e la honra, e nulla deshonor que tacadura seria e és de tota dona, jo sóc volonter fahedora d’un altre llibre que serà com una lletra a so de batalla e no afix requeriment de batalla a ultrança car lo meu adversari ja és pus vell e no ha força bona sanitat.

[...]

Coman-me molt als precis de la Santa Comunitat vostra. E per la present e ans de finir-la no dic sinó que estigueu ab bon cor e bona sanitat. E jo sóc totstemps presta a tota vostra recança e servitud. E que la Sancta Trinitat sia ab vós. AMÉN.

Sor Isabel de Villena Abadessa

Escrita en lo Real Monestir de la Trinitat de València, lo 15 jorn del present mes de maig de l’any 1475

Ítem: Del llatí item, «i a més, i també», que s’acostumava a emprar a l’inici de cada paràgraf en textos acadèmics.
Noves rimades: Són una tirada de versos aparellats, generalment
Rei arlot: Als segles XIII i XIV, oficial existent a València i en d’altres ciutats de la corona catalanoaragonesa encarregat del govern i la inspecció dels bordells.

PARLEM-NE

Diu Maria Lacueva: “Si Carmelina Sánchez-Cutillas es fa passar per Isabel de Villena és per reivindicar de manera efectiva i efectista la recuperació pública de la seua figura, la qual, malgrat tractar-se d’una religiosa, va estar certament silenciada. ” N’esteu d’acord? Elaboreu altres hipòtesis i justifiqueu-les oralment, com ara: potser Sánchez-Cutillas reivindica Isabel de Villena perquè així també es reivindica ella?

1. Identifica l’estructura de la carta. Quin és el tema de cada fragment? Quina és la intenció manifesta de la carta?

- 2. A través de l’estratègia de “fingiment” l’autora planteja que l’objectiu d’Isabel de Villena en escriure el Vita Christi era desactivar la misoginia del llibre de Jaume Roig. Com a investigadora i gran coneixedora de la llengua medieval, podia perfectament haver escrit un article acadèmic, però va optar per aquesta “carta apòcrifa”. Segons Maria Lacueva, aquesta estratègia fingidora té “un caràcter reivindicatiu”. Analitza’n les marques de modalització del text i justifica amb exemples del text aquesta afirmació.
- 3. Una de les característiques més interessants d’aquest text és el joc “polifònic”. Analitza’n les veus del discurs tot tenint en compte l’estratègia de la transcripció.
- 4. Quina és l’opinió que té Sor Isabel, segons Sánchez-Cutillas, de Jaume Roig?
- 5. Explica amb les teus paraules què significa aquest fragment:

“Ítem més, cara cosina: és ver a tothom e vós sabeu com hi ha dones meretrius e bacones llà en la POBLA però són fembres que necessitat e fretura de viandes e cabals van empentar a semblant condició. E els homes, àvols e roïns, tantsolament desitgen tots ells ésser com REIS ARLOTS nostres.”

6. L’autora, bona coneixedora de la llengua clàssica, aconsegueix reproduir-la perfectament. Busca al text les formes medievals i mira de completar la graella:

	Al text	Actual
Conj. de coordinació copulativa.		
Article definit masculí.		
Preposició que expressa, de manera general, unió o companyia.		
Conjunció causal.	car	
Lèxic en desús/arcaismes		

INVESTIGUEU: Per aprofundir en aquest tema, dividiu la classe en tres grups:

Grup **Coetànies**: Sánchez-Cutillas va escriure la carta per tal de reivindicar i visibilitzar la figura d'Isabel de Villena. Busqueu informació sobre altres dones importants invisibilitzades o silenciades, anteriors o coetànies d'Isabel de Villena. Després, elaboreu una presentació amb les vostres investigacions i exposeu-la a la resta de la classe. Podeu organitzar-les per època, àmbit del saber, ...

Grup **Amics i saludats**: En altre fragment de la carta, Carmelina/Isabel de Villena "s'enorgulleix" que alguns cavallers li dediquen les seues obres. Busqueu informació sobre els personatges històrics i les obres que cita i amplieu la informació amb altres autors del moment. No us oblideu del Jaume Roig!

"E aitambé sabut és lo desig de **Mossén Fenollar** e lo seu company **Pere Martíneç** per tal com volen endreçar-me una sua obra dita lo *PASSI EN COBLES*. E semblant vos dic de la traducció de la *IMITACIÓ DE JESUCRIST* d'En Miquel Pérez amb la seua *EXPOSITIO CANTICIS VIRGINIS MARIAE*. E ara diria jo çò que deia lo reverent Pare Vicent Ferrer de com va la bufa, que va e vé e no es deté. E afix Ave Maria Puríssima, e quels diables de l'orgull no em furguen més, Amén.

Grup **Les dones fortes**: Prepareu-vos bé i organitzeu un debat a classe a partir d'aquestes afirmacions de Maria Lacueva. I recordeu que per debatre cal tenir coneixements i arguments!

"Un exemple únic a les nostres lletres, on una escriptora valenciana del s xx es fa passar per una escriptora valenciana del s xv i, amb les dues veus solapades, esquerden el patriarcat social i literari, medieval i contemporani, amb una de les eines que més ha apoderat les dones al llarg de la història i que elles dominen a la perfecció: la paraula escrita."

Maria Lacueva, *Les dones fortes*,
Ed Institució Alfons el Magnànim, 2019 p 237

CREA:

Tria una d'aquestes dues opcions d'escriptura:

1. Converteix-te en una Carmelina Sánchez-Cutillas actual i tria un personatge literari o un autor o autora a qui admires o vulgues reivindicar. Investiga'l fins el punt que podries posar-te en la "seua pell" i quan ja estigues preparat o preparada elabora un text on "imites" el seu estil.

2. Potser no hages escrit mai una carta com s'escriuen abans. Potser el correu electrònic o la missatgeria instantània hagen acabat amb aquest tipus de text, però anem a "fer com si...": Converteix-te en *sor Francina de Bellpuig* i escriu la resposta a la carta de Sor Isabel. O pots jugar a ser un personatge, real o inventat, coetani de l'autora o actual... fins i tot podries ser tu. Tira-li imaginació.

SÁNCHEZ-CUTILLAS, POETA

Tot i que en més d'una ocasió Carmelina es declara historiadora més que no escriptora de ficció o poeta, les seues obres més conegudes són precisament la prosa literària *Matèria de Bretanya* i l'obra poètica (*Un món rebel*, *Conjugació en primera persona*, *Els jeroglífics i la pedra de Rosetta* i *Llibre d'amic e amada*).

Pel que fa a la poesia, en alguna ocasió reconeix que els poemes li brollen de sobte "com eixes mates d'herba que creixen entre les teules" i que "jo els rebutjo però ells truquen a la meua ànima i no tinc més remei que escriure'ls". (*La meua cambra més estimada*, p.40-41).

Finalista de premis de poesia, la veu poètica de Carmelina té una identitat pròpia i col·lectiva que fa necessari trencar el silenci i recuperar la seua visibilitat.

INVESTIGA

El poemari de Carmelina, *Un món rebel* (1964) obtingué el guardó de finalista del Premi València de Poesia convocat per la Diputació de València i, cinc anys més tard, passà el mateix amb *Conjugació en primera persona* (1969). Tots dos llibres van ser publicats per la mateixa autora després de fer pública certa polèmica.

"Jo sóc finalista de poesia en la nostra llengua. Discussió entre els jurats però a la fi triomfa la injustícia. (...) Jo em vaig presentar sense saber-ho ningú al premi eixe de la Diputació, amb *Un món rebel*, i sé que el meu llibre va armar tant de soroll perquè se n'anaren a la Facultat a preguntar per un possible autor. No me'l van donar per coses..."

Luis del Romero Sánchez-Cutillas,
La meua cambra més estimada, ed.Vincle (2020). p.41-42

Aquest no és un cas aïllat. L'any 1952, el jurat dels Jocs Florals de València havia retirat el primer premi a una altra poeta valenciana, Anna Rebeca Mezquita.

- Cerca informació sobre aquest fet a la premsa digital escrita [Qui era Anna Rebeca Mezquita](#), o a l'audiovisual [Valentes](#) d'À punt dedicat a l'autora.
- Penses que hi ha moltes generacions de dones oblidades i que aquest és un fet general que abasta tota la història i en totes les cultures? En coneixes més casos? Què en saps de la generació de les "sin sombrero"? Pots seguir el seu rastre als llibres de text?
- Amb tota aquesta informació elabora un text argumentatiu on expresses la teua opinió sobre les dones discriminades i silenciades pel fet de ser-ho.

INTERPRETA:

1. Identifica als poemes següents els diferents temes que s'hi tracten: reclusió de la dona al món casolà, identificació dels sentiments amb el poble, el paisatge i la natura, reivindicació i lloança de la llengua dels nostres avantpassats oblidada i menyspreada, conflicte i denúncia d'aquelles persones que pateixen i lluiten.

LA MEUA PARLA Salve parla encisera de nostres avis, Salve!! La teua ressonància duiem tots dins al cor. Si en jorns de desventura ens hi vesses ton baume en estones jolives et desclous com la flor. Anna Rebeca Mezquita	AL GOSSET SECULAR Tu em diries..., tu em diries un secret que el temps amaga: com parlaven nostres avis llengua hui tan menyspreada, noble parla que era d'àngels al nostre bressol formada i que en cantar glòries pròpies era el cor qui les cantava. Maria Ibars
Ens deien enquimerats, sense dar-nos importància; per a ells érem gossos famolencs, i els calia tancar, occir els nostres crits amb un trist boç de ferro. Però seguíem udolant a la nit i a la lluna dels homes. I a les seues idees. Carmelina Sánchez-Cutillas	ALS MEDIDORS DE VIDA I AIRE Almenys deixeu-nos bategar, alçar-se veu que ens pregon humanitat ferida. I no amagueu la mort; sabem que el dany avança cavalcant les ones dins la boscúria on no té blau l'ocell. No oferiu glòries car sabeu quan costen falses tendreses, pactes providents... El cor se'ns torna llop; sabrà d'audàcies per a defendre's? Li és urgent atallar la dissort quasi quallada; anticipar-se al tremp. Matilde Llòria

RECORD DE NÚRIA Quan s'afeixuga el viure greu i el desmai cerca una portella, penso aquell lloc com una estrella en un confí del país meu. Roser Matheu	POBLE MEU Polsim de temps de records Ara soterra el meu goig. Per la mort arribe a tu, poble meu. Pel senderó dels vençuts sense glòria jo voldria salvar-te del silenci i de l'afront. Carmelina Sánchez-Cutillas
Avui també amb un llucet encenc la llenya de la llar, pose la malta al foc, llesque el pa, pense una mica en els captaires... I pas a pas van acostant-se els fets petits de cada dia tocats per l'ala de la pena. Carmelina Sánchez-Cutillas	POEMA 9 Polsim de temps de records Ara soterra el meu goig. Per la mort arribe a tu, poble meu. Pel senderó dels vençuts sense glòria jo voldria salvar-te del silenci i de l'afront. Carmelina Sánchez-Cutillas
CURRICULUM VITAE Jo vaig néixer a l'envist d'una carena quan encara era estiu, però les guilles ja ensumaven els tords. Feinera l'àvia perfumava amb codonys la roba blanca i els dolcissims arrops. Serventa lenta es rentava els pits nus dintre la segla aombrada de joncs. La mare, alta, però fina de peu, mirava els cingles tot pensant en la mar. Jo, un plor a l'alba. Algú va dir de dintre de les portes: –«Com que és fembra i no val per alts designis, no és prudent fer conjur amb les estrelles: la ungirem amb els dons eterns i fàcils de la terra i del vent... Concepció G. Maluquer	Després de soterrada la tendresa vàrem llençar els pètals de la neu, que afegia més gel, al que amagava la glaçada disfressa on l'au del vidre congelat vivia. Turmells de ballarina, amb les venes dolentes. El caliu quiet i ocult. Les mans creuades. Cent buits per avançar a les palpentes. A cor nu de la flama, les donzelles cremades. Al soterrar anàrem. Eixam de nines tortes -un ull al frigorífic- estenia veus de paper, paraules plastificades, mortes. En secret el sepeli. Com calia Maria Beneyto

2. Esbrina la connexió que hi ha entre aquests poemes escrits per dones contemporànies i la nostra autora. Podem parlar d'una generació de poetes que comparteixen llengua i inquietuds?
3. Fes un pas més enllà i de manera col·lectiva mira de fer una antologia de poetes de postguerra.

4. Carmelina a través de la poesia dialoga amb el passat i els records, s'interroga per la identitat individual i col·lectiva, reflexiona sobre la condició de dona en una societat patriarcal, reivindica la unitat de la llengua catalana...
Llegiu els versos següents i relacioneu-los amb la temàtica predominant:

LLENGUA - RECORDS - TEMPS - DONA - METAPOESIA

BILINGÜISME Dos mons. Dues parles diferents. La pàtria sotmesa i l'altra. Aquest rotgle cordial. Aquell Cercle mesquí i subornable... A qui he traït sens voler? Conjugació en primera persona	N'estàs contenta?, em pregunte Cada dia en llevar-me del llit. Estàs contenta de ser dona? I en arribar la nit, pense en tot açò car m'ajuda a pensar-ho la son dels altres. Conjugació en primera persona
I viure com una fulla al vent, amor, per esbalmar la sàssia dels teus records d'ahir. Llibre d'amic e amada	Anys i més anys. L'enyor és una escletxa, un cànter badat, una porta amb gatera. El meu enyor és una angoixa vertical, i em ve dels peus al cap i del cap se'n va a terra. Llibre d'amic e amada
Tinc por d'escriure, però... No puc deixar d'escriure per tanta cosa morta: pel mite de la dona; pel treball de la dona; pel dolor de la dona; per tanta cosa morta... Conjugació en primera persona	Escrius, i encara no te n'ix El que volies dir, allò que tens dintre des de sempre, com un resquill de vidre. Conjugació en primera persona

Som diferents. Vosaltres i jo. Jo i vosaltres, (...) Però som diferents als altres. Les butxaques més o menys buides, llibres parions, i una llengua que ens agermana. Un món rebel	Jo tindrè una mort incolora, com un riu antic sense baladres. I l'atzavara i els núvols i el blindatge fosc del vent, soterraran el meu nom a la cripta azòtica dels faunes. Però un jorn, a l'hora del seny del vaticini, tornarà als meus llavis el suc agredolç de la magrana. Els jeroglífics i la pedra de Rosetta
Tinc al meu cor un formigueig de versos. Les meues mans formiguegen de versos, I me les mire tothora i no hi veig res. Conjugació en primera persona	He parit quatre fills amb dolor i trencament de tota la meua carn. Conjugació en primera persona

5. Llig el següent poema en veu alta i respon les qüestions:

La nostra rebel·lió

*Torcar la pols sembla monòton
i el drap —amunt i avall— és groc,
om tot el cansament que ens vessa.*

*Torcar la pols —diuen algunes—
és esborrar el pas del temps
que cau sobre totes les coses
i s'esmicola a poc a poc.*

*Torcar la pols cada matí
és el cilici que portem
sobre la carn, i ens dol vivíssim
i molt aspre. I jo per consolar-me,
només per consolar-me, pense
que també podria ésser el ferm
motiu de la nostra rebel·lió.*

Conjugació en primera persona, 1969

- Observa l'estructura externa del poema i analitza'n la mètrica. Quines parts presenta? Digues el nombre i el tipus d'estrofes i de versos.
- Tenint en compte l'estructura interna del poema, en quines parts es pot dividir? Fes un resum del contingut de cada estrofa i explica el significat del títol.
- Quin és el tema del poema? A través de quin element podem interpretar-lo? És un tema actual? Té una tradició literària?

- Busca al poema les figures retòriques següents:

Al·literació, encavallament, paral·lelisme, anàfora, polisíndeton, metàfora, comparació, hipèrbole, oxímoron...

- Conté alguna imatge poètica significativa o algun símbol especial?
- Explica els sentiments o les idees que hi manifesta l'autora.
- Després d'analitzar el poema, torna a llegir-lo en veu alta. Quina emoció t'ha transmés la seua lectura?

SÁNCHEZ-CUTILLAS I LA FIDELITAT LINGÜÍSTICA

“

Pregue, somric i fins i tot maldic en valencià

La llengua familiar de Carmelina Sánchez-Cutillas era el castellà, però tant la immersió lingüística als carrers d'Altea com la influència de l'avi van obrir la porta al coneixement del valencià. Anys més tard, l'estima per la llengua i la voluntat de dignificar-la varen eixamplar el seu camí envers la seua normalització. Tot i que els primers textos els va escriure en castellà, a la dècada dels 60 va començar a publicar en valencià en el Suplement cultural del diari Levante.

“

“La decisió d'escriure en català em vingué del costum d'anar a l'arxiu i llegir molts documents històrics de l'Edat Mitjana. I també de la relació amb Sanchis Guarner i altres erudits.”

Possiblement, amb aquesta decisió, plenament conscient i reivindicativa, es va tancar les portes a una major projecció de la seua obra.

- Llig aquest fragment de *Matèria de Bretanya*.

El Cèrcol i el bassot

Ma mare sempre ens vestia de mariners; de blau marí en l'hivern i de blanc en arribar la calor, influïda es veu per la preponderància que aleshores tenia l'Armada Reial Anglesa. Per això i perquè nosaltres de petits, els meus germans i jo, érem uns nens molt ben educats i molt atents, i fins i tot parlàvem castellà, cridàvem l'atenció de la gent. Però ensems també érem de la mateixa pell del dimoni, qualitat aquesta que ens alliberava d'una vida que d'altra manera hauria estat molt avorrida, sempre voltats d'un nombrós ramat d'oncles, de ties i de maràvies de l'any de la polca.

[...]

I va esdevenir que aquell dia, en acabar de dinar, el meu avi li digué a Maria Ronda, hauràs d'anar-hi a Capblanc i que et donen tres pollastres, perquè demà dinaran ací els senyors rectors. I emporta't els xiquets i que es passegen un poc. I enllà ens n'anàrem jo i els meus germans i la mainadera, tots costera avall, car el projecte del futur dinarot era el secret impuls que ens empenyia els quatre, i caminàvem alegres sense saber per què i sense posar-hi esment en altra cosa que no fos viure la vida.

[...]

Ara torne a sentir les veus que ens saludaven, i la flaire de la vesprada, i el contacte ensems aspre i suau de la mà de Maria. I pense que és curiós com a vegades retornen a nosaltres els records, prenent vida i color i moviment de vell nou, com si no fossen ja coses inanimades.

Després d'una experta ullada, els meus germans i jo vam veure que hi havia una bassa i un xicot fill dels masovers.

[...]

De sobte, i quan més tranquils jugàvem a la vora del xipoll, aquell nen va treure no sé d'on un cercol i rotgle de ferro, i el feia rodar empentant-lo amb un filferro. Llavors, el meu germà més gran li'l va demanar i l'amo de la joguina no volia deixar-li-la. La baralla amb aquell salvatge, aquell petit almogàver que no cedia als desitjos dels seus senyorets, tingué un final inesperat quan el meu germà, empentat per alguna misteriosa força que possiblement li comunicava el vestit de mariner de la Reial Armada, agafant d'un grapat el cercol el llançà al bassot amb un gest prou imperialista. Els planys del xiquet que cridava, mare m'han tirat el cercol a la bassa!, varen atraure l'atenció de les jugadores de cartes, i totes elles s'alçaren per tal de posar pau entre nosaltres. El camperol es guanyà un bon calbot de la mare, i a nosaltres se'ns endugué la Maria cap a casa, moixos i astorats.

Aqueixa vesprada, ara em recorde també, ma mare tenia convidades a berenar les senyores de la Confraria del Pa de Sant Antoni, de dalt naturalment. [...] en aplegar a casa i oblidant les convidades de ma mare vaig començar a cridar des de la porta, “Mamà, Carlitos ha tirado un cerdo al agua” i gràcies que Maria Ronda mig plorant de tant de riure va explicar el lapsus linguae, perquè si no els calbots haurien estat ara per al meu germà.

Al meu avi no li va fer gens de gràcia, i deia que era una vergonya que els seus néts no sabien parlar valencià. Del que farien amb els meus germans no me’n recorde, però sobre la meua persona va disposar que aniria a costura perquè, amb el tracte amb les altres xiquetes del poble, pogués adquirir una millor coneixença idiomàtica. I així fou com l’endemà, amb la cadireta de boga i un tros de pa i companatge, em dugueren a casa de la mestra Cantarrana, com li deien de malnom.

Almogàver: Guerrier d’ofici que als regnes cristians hispànics servia, des del segle XIII, per a fer incursions a les terres musulmanes

INVESTIGA

En aquest capítol Carmelina Sánchez-Cutillas explica l’anècdota que va motivar Francesc Martínez per dur la seua neta “a costura” (l’escola de nenes o pàrvuls).

En grup, feu un treball de recerca sobre la situació sociolingüística del valencià durant la primera meitat del s. xx. Us caldrà, però, repassar els conceptes mínims de sociolingüística que ja heu treballat en cursos anteriors: **bilingüisme**, **diglòssia**, **conflicte lingüístic**, **fidelitat lingüística**, **autoodi** i **substitució lingüística**. Repartiu-vos les tasques i no oblideu que:

- cal buscar informació en diverses fonts: quantes més i més diverses, millor.
- cal fer valoració les diferències entre les fonts, si és que en trobeu: heu de buscar com a mínim tres.
- s’ha d’elaborar d’un breu informe de l’evolució sociolingüística del valencià durant el s. xx. Penseu que hi ha molta diferència amb la situació actual?

En acabar, poseu en comú les vostres investigacions i elaboreu un document per lliurar-lo per escrit o en una presentació oral a la resta de la classe, on plantegeu les vostres conclusions.

INTERPRETA

1. Digues quina és la tipologia del text i identifica’n l’estructura.
2. Explica el sentit de l’oració: “els meus germans i jo érem uns nens molt ben educats i molt atents, i fins i tot parlàvem castellà”. Quina funció creus que té en el text el connector “fins i tot”?
3. Analitza les veus del discurs del text. Para atenció, sobretot, als canvis de llengua.
4. Explica què signifiquen les expressions:
 - no fer gens de gràcia
 - *lapsus linguae*
 - ser de la pell del dimoni
 - l’any de la polca.
5. Busca al text un exemple de:
 - Bilingüisme social:
 - Diglòssia
 - Lleialtat lingüística
6. En grup, comenteu dues de les següents afirmacions i, en acabar, redacteu-ne un escrit amb les conclusions. Després, compartiu-lo amb la resta de grups.
 - Saber català/valencià és bo, significa conèixer una llengua més. I el saber no ocupa lloc.
 - Parlar valencià fa “de poble”, per contra, parlar castellà és senyal de bona educació.
 - És normal que parlem valencià, és la nostra llengua.
 - El valencià no és útil, no serveix per res.
 - A València es parla valencià i no s’hauria d’ensenyar el català.
 - Aprendre valencià et facilita trobar feina.
 - El valencià no m’agrada.
7. Analitza el fragment següent des del punt de vista sociolingüístic. Quines actituds lingüístiques queden reflectides? Redacta un text on argumentes la teua resposta.

“És molt difícil conrear la nostra llengua ací a València. La ciutat està tota castellanitzada. La societat rebutja aquell qui escriu en valencià. I uns altres no fan més que dir *qué lástima que esto lo hayas escrito en valenciano*. Tanmateix jo resseguiré el meu camí, perquè sóc massa enterca”

Carta a una amiga, citada per Luis del Romero Sánchez-Cutillas a *La meua cambra més estimada*, ed.Víncle (2020). p.39

CREA

T’has plantejat mai quina és la teua “vida lingüística”? Quantes llengües parles o escrius? Quantes n’estudies? Quina relació tens amb cadascuna? Com i quan uses unes o altres? Per què? Quina actitud lingüística tens respecte unes llengües o altres? ... Amb aquestes qüestions i altres que vulgues afegir redacta la teua autobiografia lingüística: “Les llengües de la meua vida”. Pots enregistra-la i compartir-la amb la resta de la classe. T’hi animes?

LA VALÈNCIA DE CARMELINA

“

Voldria viure
entre la mar i una badia

“La sang se’m clivella” Llibre d’amic e amada

Si Altea és el paisatge que dibuixa la infantesa de Carmelina, València és l’escenari de la dona ja adulta, des d’on investiga, reflexiona i escriu la seua obra. La València de Carmelina és la ciutat viscuda des de la maduresa amb tota la serenor de l’edat i la lluita en temps convulsos.

Us proposem un acostament a l’autora a través d’alguns dels **espais viscuts i literaturitzats** per ella. Hem fet una selecció de llocs més importants: les cases on va viure amb la seua família, alguns dels llocs que més freqüentava, des d’on investigava la història i la literatura de la Corona d’Aragó i compartia tertúlies amb intel·lectuals. Per últim, visitarem alguns llocs emblemàtics de la València medieval, relacionats amb els estudis i interessos de Carmelina.

Mans a l’obra per a preparar una ‘**Ruta literària per la València de Carmesina**’? Ho farem en cinc passos:

1. **Geolocalitzar** a Google Maps els llocs d’interés.
2. **Relacionar** els textos proposats amb els espais localitzats.
3. Ampliar els punts de la ruta amb quatre aportacions vostres.
4. **Dissenyar** un itinerari a My Maps que continga una selecció dels llocs que us semblen més interessants, amb els textos corresponents, tot seguint un criteri espacial i lineal.
5. **Passejar** per la València de Carmelina amb l’itinerari que heu confeccionat i llegir els textos *in situ*, amb una breu explicació de la relació de l’autora amb el lloc. Teniu en compte els desplaçaments i la durada de la ruta.

1. Entreu al plànol de la ciutat de València en Google Maps i geolocalitza els llocs següents:

	
Governador Vell, 22	Casa de l’avi Francisco Martínez i Martínez.
Mestre Gozalbo	Hi vivien el pare, Carlos Sánchez Cutillas, la mare, Elisa Martínez, Carmelina i els seus germans, Carlos i J.Francisco.
Carrer dels Cavallers, al costat del passatge d’entrada a Sant Nicolau.	Primera casa del matrimoni Carmelina Sánchez-Cutillas i Luis del Romero.
Gran Via Marqués del Túria, 48	Pis familiar on va viure al llarg dels anys 50 i 60 amb el seu marit, dues filles i dos fills (Luis, Carlos, Maria del Carmen i Maria Luisa del Romero Sánchez-Cutillas)
Cronista Carreres, 10	Pis on visqué els últims 40 anys de la seua vida, des de maig del 68.

Feu el mateix amb aquests altres llocs:

	
Passeig de l’Albereda, 22	Arxiu del Regne. On consultava documents i prenia notes.
Carrer Salvà	Concret Llibres. On es reunia i feia tertúlies amb amics.
Poeta Serrano Clavero, 40	Biblioteca Municipal Carmelina Sánchez-Cutillas. El barri de Benicalap li dedica la biblioteca a l’autora.
Monestir Sant Miquel dels Reis. Av. Constitució	Biblioteca Valenciana. Sala Nicolau Primitiu. On es conserva el fons bibliogràfic i 21 caixes d’arxiu amb documentació variada.

a. “La casa de Carmelina Sánchez-Cutillas és una casa alta i lluminosa, oberta a la perspectiva general de la ciutat, amb el sabut prestigi de les torres i la glossada i vivacíssima diversitat de les seues places i els seus carrers... Fa poc de temps, aquest lloc de retallat encant on ara viu Carmelina era un lloc polsós i prestigiós, amb la Ciutadella davant i el Pla del Remei, on es celebrava, i què bé, la deliciosa, esquinçada i humilíssima fira de Nadal. (...) Des d'on visc actualment, a la ciutat de València, veig la casa on ella viu i escriu: pertanyem d'alguna manera, al mateix “veïnat”.

Vicent Andrés Estellés. “Les parets arrapades amb les ungles”, pròleg a SÀNCHEZ-CUTILLAS, C.: *Conjugació en primera persona*. València: Impremta Successor de Vives Mora, 1969

b. “El meu carrer és llarg, llarg i ple d'arbres. Ara, aquests arbres donen el seu fruit; unes pilotetes punxoses que l'aire desfà, i cau a terra o sobre nosaltres una pols groga, com un petit mantell d'oblit”.

Luis del Romero, *La meva cambra més estimada*, ed. Vincle, p.65

c. “El meu avi resava el rosari a sa casa, a soles i sense donar la llanda a ningú. Jo no sabia si ell era republicà, perquè encara que érem en l'època de la República jo en coneixia molt pocs, de republicans, i sentia com les senyores es planyien per aquell rei tan simpàtic i tan espanyol que se n'havia hagut d'anar d'aquella manera (...) recorde que malgrat i no saber si ell era republicà, el sentia malparlar dels Borbons i deia que havien estat fatídics per a la nostra història. Per això **a ciutat, a sa casa**, tenia un retrat d'un d'ells, que li deien Felip d'Anjou, i, com que es veu que havia estat el més bord de tots, el tenia penjat cap per avall.”

Carmelina Sánchez-Cutillas *Matèria de Bretanya*, ed.3i4, p.38

d. Deu creador,
segon senyor
atent el prec
que els de Concret
homes com cal
lluny de mesquina
gent hostalada
e que rondina
m'han endreçat
desesperats,
per què jo faça
amb molta traça
vers, codolada

o altra rimada
composició,
on cride jo
als ciutadans
bons, malfatans
e de tota mena
que han de votar
e demostrar
llur millor seny.

Luis del Romero, *La meva cambra més estimada*,
ed. Vincle, pp 44-45

e. “No comprenc com la gent pot viure sense llibres. Per a mi la lectura és la força que em dona la vida. Podria viure amb un rosegó de pa, però amb llibres. Vaig dependre a llegir sent molt xicoteta, no per intel·ligència, sinó per curiositat de conèixer altres persones, altres móns, altres cultures. Segurament jo era massa tastaolletes, massa tafariera. Per això us demane que vosaltres sigueu tan tafariers com jo, i que trobeu als llibres la font de la vida.”

Luis del Romero, *La meva cambra més estimada*, ed. Vincle, p 79

f. “No puc negar que m'agrada escriure i que tinc alguns llibres publicats. Sé una miqueta d'història i de literatura medievals, però açò deu de ser perquè em trobe més identificada amb aqueixa època que no pas amb aquesta, de la qual estic dramàticament desarrelada.”

Luis del Romero, *La meva cambra més estimada*, ed. Vincle, p 79

g. EUROPA

“No conec els veïns d'enfront
No conec els veïns de dalt.
No conec els veïns del segon esquerra.
I així van passant els dies del meu silenci, del silenci de tots ells
que jo no intente profanar
per por de trencar les normes.”

Carmelina Sánchez-Cutillas, *De la cendra i la flama*, 1964-1966

h. “En aquelles cases on abunden els llibres segurament naixerà un bon lector, potser, fins i tot, un bibliòfil. En la llar familiar de Carmelina, formada pels pares -Carlos Sánchez Cutillas I Elisa Martínez Pardo- i els tres germans -Carmelina, José Francisco i Carlos- es cultivava aquesta afició a la lectura, encara que fora d'obres piadoses -la mare- o de clàssics del Segle d'Or, especialment de teatre -el pare-.”

Luis del Romero Sánchez-Cutillas, *La meva cambra més estimada*, ed. Vincle, (2020) p.15

i. COMENÇAR DE BELL NOU

Com una vall sagrada
baixaré a la mort;
però abans hauré vist
el retorn de les coses,
i l'espill de la vida
currullat de colors.

Serà un instant, un crit
de la meua matèria

anul·lada en el temps
que ara vol repetir-se.
Ara, quan ja ha passat
la pols sobre el meu cor,
i sóc a punt d'omplir-me
de buit i de no-res,
podria -si em deixàs
l'amo llunyà, invisible-
començar de bell nou.

Carmelina Sánchez-Cutillas, *Llibre d'Amic e Amada*,
Torres editor, 1980

3. Us atreviu a afegir-ne quatre punts més a la ruta? El món de Carmelina estava poblat per personatges i documents de l'Edat Mitjana (s.XIII-XV). Per aquest motiu us proposem que cerqueu textos a la unitat didàctica, a internet o al vostre llibre de text sobre els temes que us plantegem. Però podeu decidir podeu canviar-la per alguna altra temàtica que trobeu adient:

		Textos sobre
Plaça de l'Ajuntament, 1	Museu Històric Municipal	Penó de la conquesta. Jaume I
Carrer Trinitat, 13	Reial Monestir de la Trinitat	Isabel de Villena (carta apòcrifa)
Carrer del Pouet de Sant Vicent, 1	Casa natalícia de sant Vicent Ferrer	Miracles de sant Vicent Ferrer
Plaça de l'Almoina s/n	La Seu	Tomba d'Ausiàs March

4. Ara és l'hora de seleccionar uns quants punts per a confegir la nostra ruta. Si heu seguit les instruccions fins ara, tindreu 13 llocs geolocalitzats i literaturitzats. Podeu destriar aquells que estiguen més pròxims entre ells o aquells que us semblen més importants en la vida de Carmelina. Proposeu la ruta literària definitiva a través de My Maps.

5. Posem-nos en ruta. Endavant les atxes!!

Unitat didàctica per Anna Gascon i Olga Gargallo
Maquetació Jordi Soriano

ACPV - CARRER DE SANT FERRAN,12 - VALÈNCIA 46001 - TEL.96 315 77 99 - WWW.ACPV.CAT